

Κλαίρη Αγγελίδου

16. 11. 97

Τ. Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού

Αγαυέ! Γιατρέ! κη

Σου στέλνω την αφηγήσα

μου, όπως ήθελες

Με αγάπη

Κλαίρη Αγγελίδου

Ομιλία της τέως Υπουργού Παιδείας
και Πηγιτιφού, η Κηαίρης Αγγηίδου
στο Εθνικό Μετσόβειο Παιδαγωγικό
Κυριακός Μάτση στο Παλαιχώρι
16 Νοεμβρίου 1997

"Κυριακός Μάτσης, ο φοιτητής
της Λατινικής >>

Όταν γράφεις για τον Κυριάκο Μάτση, αισθάνεσαι δέος, δέος και έξαρση. Η ψυχή σου δονείται από ενθουσιασμό και θαυμασμό.

Θαυμασμό γι' αυτό που υπήρξε. Οδύνη γιατί χάθηκε τέτοιο παλικάρι. "Οδύνη για των ιδεών το άνθισμα που θάφτηκε μέσ' το χώμα", όπως ο ίδιος γράφει σε ποίημά του γραμμένο το 1958.

Γι' αυτό και είναι πολύ δύσκολο στον ομιλητή να γράψει για τον ήρωα, το φιλόσοφο, τον ποιητή, τον άνθρωπο με την ώριμη πολιτική σκέψη, τον ανθρωπιστή.

"Πνεύμα ο θεός. Κι αυτό το πνεύμα δε μπορεί να είναι τίποτε άλλο από το πνεύμα του δικαίου, το πνεύμα του αληθινού, το πνεύμα που γεννά τα μεγάλα έργα, τους στοχασμούς τους ξεχωριστούς, τις θυσίες για το σύνολο".

Όμως το χρέος με βαραίνει. Πρέπει να μιλήσω για τον Κυριάκο Μάτση, που τον θαύμαζα στο σχολείο. Εκείνος ήταν στην ΣΤ' τάξη κι εγώ μόλις στην πρώτη του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου. Όμως από τότε ήταν ο Κυριάκος Μάτσης.

Το δρόμο του τον χάραξε από τότε. Μια ψυχή πυρπολημένη από την αγάπη προς την πατρίδα.

Ακμαίος βλαστός ο Κυριάκος Μάτσης της σκληρής γης του Παλαιχωρίου, αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Αμμοχώστου και σπούδασε στη Γεωπονική Σχολή Θεσσαλονίκης. Τη μάνα γη της Κύπρου δεν πόνεσε μονάχα ως επιστήμονας, αλλά από τα εφηβικά του χρόνια ζούσε το δράμα της και οραματιζόταν την απελευθέρωσή της. Αυτό το μαρτυρούν οι ομιλίες και τα πολλά γραφόμενά του.

Η ευαισθησία του για τη γη αποκτά ένα μυστικιστικό και μεταφυσικό χαρακτήρα. Η γη έχει χαρακτήρα ιερό, δεν είναι μόνο ύλη, αλλά και πνεύμα. Ανήκει σ' αυτούς που την δουλεύουν και ξέρουν να την χαίρονται σαν ελεύθεροι άνθρωποι, γράφει στο ξάδελφό του Κωστάκη Κυριάκου.

Μαθητής και φοιτητής αρπάζει κάθε ευκαιρία να μιλήσει για την Κύπρο. Στις συγκεντρώσεις της ΕΦΕΚΘ εμπυχώνει τους φοιτητές κάθε Κυριακή. Επισκέπτεται μονάδες του Ελληνικού στρατού το 1948 και ομιλεί για την Κύπρο και το λαό της. Από τον εξώστη της Δημαρχίας Νάουσας και Έδεσσας απευθύνεται στον ελληνικό λαό "το αηδονάκι της Κύπρου" όπως τον αποκαλούσαν χαρακτηριστικά οι συμφοιτητές του. Αρθρογραφεί στην εφημερίδα "Μακεδονία". Ήταν ελληνοκεντρικός, ιδεολόγος, αλλά ποτέ δεν άφησε το φανατισμό να παραμερίσει την ανθρωπιά του.

Στη φιλοπατρία και τους οραματισμούς του ήλθε να δώσει σάρκα και οστά ο αγώνας του '55, τότε που ο άνεμος της ελευθερίας συνεπήρε τις ψυχές και σήκωσε τους ανθρώπους πάνω από την έγνοια της καθημερινής βιοπάλης και έκανε να ξυπνήσει μέσα τους ο προαιώνιος πόθος της ένωσης με την Ελλάδα. Η ψυχή χαλυβδώθηκε και η Κύπρος ολόκληρη έγινε ένα κάστρο αντίστασης. Η προσφορά των νέων σ' αυτό το δίκαιο αγώνα ήταν σημαντική. Γαλουχημένοι με τα νάματα των ελληνικών γραμμάτων και εμπνεόμενοι από τα ηρωικά πρότυπα της μακραίωνης ελληνικής ιστορίας βρήκαν αμέσως το δρόμο τους.

Ο Κυριάκος εργαζόταν την εποχή εκείνη ως γεωπόνος στο αγρόκτημα "Αχερά" της Ελληνικής Εταιρείας. Η προετοιμασία του Αγώνα βρήκε το Μάτση έτοιμο από κάθε άποψη, ψυχολογική, πολιτική, ηθική και εθνική. Άρχισε να οργανώνει τις ομάδες του και να εργάζεται για την εξασφάλιση, μεταφορά και απόκρυψη του οπλισμού του. Οργάνωσε επιθέσεις εναντίον αστυνομικών σταθμών και επιδρομές σε στρατιωτικές αποθήκες. Έστησε ενέδρες αγωνιζόμενος ως τομεάρχης στην Αμμόχωστο, στην Κερύνεια, διετέλεσε αρχηγός συνδέσμων της ΕΟΚΑ και προσωπικός σύνδεσμος του ΔΙΓΕΝΗ. Μετά το θάνατο του Γρηγόρη Αυξεντίου έγινε ο υπαρχηγός του. Έφτιαξε κρησφύγετα παντού, στην Κερύνεια, στη Μόρφου και διεξήγαγε πολλές

επιχειρήσεις εμπνέοντας πάντοτε με το παράδειγμά του τους συναγωνιστές του.

Αμέσως μετά τη σύλληψή του στο αγρόκτημα έμεινε στα κρατητήρια Ομορφίτας για 22 μέρες, όπου υπέστη φρικτά βασανιστήρια. Μέσα από τα ανείπωτα βασανιστήρια που υπέστη στην Ομορφίτα και από τις δελεαστικές προτάσεις των αποικιοκρατών βγήκε από τα χείλη του το γνωστό "ου περί χρημάτων ποιούμεθα τον αγώνα, αλλά περί αρετής".

Στην πρώτη επιστολή που κατορθώνει να στείλει στο Διγενή, τον πληροφορεί πρώτα για ό,τι αφορά την οργάνωση και στην τελευταία παράγραφο σημειώνει: "Υπέστημεν δοκιμασίαν, αλλά ο θεός μάς εβοήθησε. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα Ελληνικής αρετής και το ομολόγησαν".

Εντύπωση προκαλεί το "μας". Η ταύτισή του με το σύνολο των συναγωνιστών. Είχε προ πολλού ξεπεράσει το "εγώ". Θυμίζει τον Μακρυγιάννη.

Ο δικός του αγώνας έχει σπάσει το φράγμα του εγώ, λειτουργεί συνεχώς στο χώρο του εμείς.

Στη συνέχεια οδηγήθηκε στα κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς, όπου και παρέμεινε εκεί μέχρι την ημέρα της απόδρασής του, συνολικά εννιά μήνες. Στα κρατητήρια οργάνωσε τους κρατούμενους και λειτούργησε σχολεία, βιβλιοθήκη, παρακολουθούσαν οι κρατούμενοι διαλέξεις, μαθήματα κατηχητικού και κύκλους Γραφής. Επί των ημερών του τα κρατητήρια έγιναν αναβαπτιστήρια.

Παραθέτω δυο επιστολές του, που δείχνουν το ήθος και τη μεγαλοσύνη του.

... "Πρέπει να ξέρεις, αγαπητέ μου Συμεών, πως δεν υπάρχει μεγαλύτερη χαρά από εκείνη που αισθάνεται ένας σαν βλέπει να μετατρέπονται σε πραγματικότητα τα όνειρα και οι ελπίδες και τα ιδανικά του. Πλάσαμε δυνατά μέσα μας κάποια τέτοια όνειρα και ζήσαμε με την ελπίδα για μια πραγματοποίηση των και χαιρόμαστε

τώρα γιατί μια όμορφη μοίρα μας έταξε στρατιώτες για την νίκη των:

Το ξέρω πως ο δρόμος είναι δύσκολος, μα είμαστε κι εμείς ακούραστοι. Δεν σου λέω, είναι στιγμές που νιώθουμε κάποιο κλονισμό. Άνθρωποι είμαστε όλο, έχουμε τις αδυναμίες μας, σωματικές και ψυχικές. Όμως πιο πάνω από κάθε αδυναμία στέκεται η δύναμη της ΠΙΣΤΗΣ. Αυτή δίνει παλμό στην πνοή μας και μετατρέπει σε γίγαντα τ' αδύναμο κορμί..."

Κι από την επιστολή προς τους γονείς του.

"Πιστεύουμε ότι κάθε θυσία μας δεν πηγαίνει άδικα κι εσείς πρέπει να είστε περήφανοι για μας. Αν ο καλός Θεός μας επιφυλάσσει την λαμπράν τύχην να δώσωμεν την ζωή μας για την πατρίδα, τότε η χαρά σας πρέπει να είναι απέραντη. Δεν ξέρω αν μπορεί να ονειρευθεί ένας άνθρωπος καλύτερη τύχη από αυτή. Και δεν μπορώ να σκεφθώ γονείς, που να είναι πιο περήφανοι για τα πακιδιά τους παρά ατυών που έπεσαν για την πατρίδα.

Και υπογράφει: Με αγάπη, Κυριάκος, Παραμονές Πρωτοχρονιάς 1958 - Κάπου εν Κύπρω."

Ιδεολόγος, άνθρωπος φιλοσοφημένος με πλατιά αντίληψη της ζωής, αυστηρός στον εαυτό του, επιβλητικός, αλλά και ανθρωπιστής, απλός και ταπεινός συνεχίζει την παράδοση των αγωνιστικών προτύπων. Στα κρατητήρια προκαλεί το θαυμασμό του ίδιου του κυβερνήτη με το θάρρος του, όταν χτύπησε τη γροθιά του μπροστά του και ανάμεσα σε δυο ανακριτές, απορρίπτοντας τις 500.000 λίρες και τη φυγάδευση που του πρότεινε, προκειμένου να προδώσει το Διγενή.

Στο λιγοστό φως του κρησφυγέτου, συνήθιζε να χαράζει στίχους στο χαρτί. Από τα παλιά οι Έλληνες έκαναν τον πόλεμο τραγούδι. Πολεμιστές και τραγουδιστές ήταν και ο Αισχύλος, ο Ρήγας, ο Μακρυγιάννης, ο Παλληκαρίδης. Ρύθμισαν τη λύρα τους στους παλμούς της καρδιάς του. Να τι γράφει ακούοντας για το ολοκαύτωμα του Αχρωάνα του Λιοπετρίου. Λόγια που ταιριάζουν θαυμάσια και στη δική του περίπτωση.

"Και από τ' αμάραντα τα λούλουδα
κι από τα μαραμένα
στεφάνι πα 'στο μνήμα σας
θα πλέξω παλληκάρια

....

Δώσατε στ' όνειρο φτερό
άτρομα παλληκάρια
λεβεντομάνων βύζαγμα
θεριέματ' άγριας λάβας
τρανής γενιάς καμάρια.

Η ολοκληρωμένη προσωπικότητα, η ευστροφία του πνεύματος, η πηγαία ανθρωπιά και η ειλικρίνεια του Κυριάκου Μάτση άφησαν κατάπληκτους τους Άγγλους ανακριτές.

Από αλληλογραφία του Κυριάκου με το Διγενή καταγράφονται οι συζητήσεις που είχε με τον αποικιακό γραμματέα Ρέταγουεη, για τις διάφορες πτυχές του Κυπριακού και για σχέδιο λύσης.

Με διορατικότητα σπάνια για τα δεδομένα της εποχής εκείνης, διείδε με μια ματιά παγκοσμιότητας πως ο απελευθερωτικός μας αγώνας δεν ήταν αυτοσκοπός, πως θα έπρεπε έγκαιρα να διαπραγματευθούμε, γιατί οι Άγγλοι θα έφευγαν μεν, αλλά ότι φεύγοντας θα μας ενέπλεκαν σε όλεθρο και συμφορά.

Οι "συνομιλίες" σε εισαγωγικά, τερματίζονται με επιστολή του Διγενή που τοποθετείται πως μόνο με την απελευθέρωση του Μακαρίου (που ήταν τότε εξόριστος στις Σεϋχέλλες) και με συνομιλίες μαζί του, μπορεί να λυθεί το Κυπριακό.

Όταν κάποτε αποκαλυφθούν όλα τα σχετικά έγγραφα από τα αρχεία του Διγενή και της αποικιοκρατικής κυβέρνησης θα φανεί, νομίζω, πλήρως η ενδιαφέρουσα πτυχή της πολιτικής διάνοιας και της φωτισμένης προσωπικότητας του Κυριάκου Μάτση.

Όταν ασυνείδητο και γνωστό προδοτικό χέρι τόλμησε να στραφεί πάνω από το κρησφύγετό του στο Δίκωμο αποκαλύπτοντας στον εχθρό την εκεί παρουσία του, διάταξε τους συντρόφους του να παραδοθούν.

Ο τόπος του θανάτου του ένα κρησφύγετο σκαμμένο μέσα στη γη, αυτήν που τόσο αγάπησε, εκεί με την έσχατη πράξη μέσα στα σπλάχνα της γης μετουσίωσε την ύλη σε πνεύμα.

Στο έγγραφο της θανατικής ανάκρισης, όπου καταγράφονται οι τελευταίες του στιγμές διά μέσου της κατάθεσης του Τούρκου διερμηνέα έχουμε την εξής περιγραφή:

- "Και τότε η φωνή είπε...
- Και τότε η φωνή απάντησε...
- Και τότε η φωνή ακούστηκε..."

Η απάντηση βγήκε από τα έγκατα (σπλάχνα) της Γης, από την Κύπρο την ίδια...

Η "φωνή", η φωνή του, έγινε η φωνή της Κυπριακής Γης.

"Μολών λαβέ, ελάτε αν τολμάτε να με πάρετε. Ζωντανός δεν πέφτω στα χέρια σας. Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας".

Κι ήταν μόνο 32 χρόνων."

"Αν είναι να πεθάνομε για την Ελλάδα, θεία είναι η δάφνη. Μια φορά κανείς πεθαίνει."

Οι Άγγλοι μόνο στον παπού και στους γονείς του ήρωα επέτρεψαν να τον δουν στο νεκροτομείο. Χαρακτηριστικά ήταν τα λόγια που είπε ο πατέρας του σφίγγοντας τις γροθιές για να μη λυγίσει μπροστά στους Άγγλους. "Η μάνα σου και εγώ είμεθα περήφανοι για τον ηρωικό θάνατο που υπέστης, αγωνιζόμενος για την ελευθερία της Κύπρου μας. Οι θυσίες σας σύντομα θα φέρουν καρπούς". Οι γονείς του ήρωα ήταν περήφανοι, όπως εκείνος τους ήθελε.

Οι Άγγλοι έθαβαν τους ήρωες κρυφά ή στα σκοτεινά στον ασφυκτικό χώρο των φυλακών, γιατί αν επέτρεπαν την κηδεία θα μαζευόταν όλη η Κύπρος με δάφνινα στεφάνια για να κοινωνήσει στη θυσία και θα τη μετέβαλλε σε λαμπρή.

Η ελευθερία είναι δυνατή. Μονάχα αυτή ή το θάνατο είχαν να προτάξουν στον κατακτητή τα παλικάρια και κράτησαν τον όρκο τους μέχρι το τέλος, να θυσιάστουν για χάρη της. Ας ακούσουμε τον ίδιο

τον Κυριάκο Μάτση: "θα πολεμήσω τίμια και παλληκαρίσια", "θα πρέπει να κάμουμε σίδηρο εμείς τη δικιά μας καρδιά".

Οι Άγγλοι μπροστά στον ηρωισμό του κυπριακού λαού εξευτελίστηκαν. Με σαράντα χιλιάδες στρατό ένα στρατάρχη και στρατηγούς και όλα τα μέσα στη διάθεσή τους είχαν να αντιμετωπίσουν ουσιαστικά απόλεμα παιδιά, που δεν ήξεραν καλά-καλά τη χρήση των όπλων και έπρεπε να κάνουν επιθέσεις για να τα εξασφαλίσουν. Χρησιμοποίησαν ειδικούς αστυνομικούς, επίλεκτες μονάδες καταδρομών και τους Τούρκους επικουρικούς, παραβιάζοντας όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα με τους γνωστούς νόμους έκτακτης ανάγκης. Χρησιμοποίησαν απάνθρωπα μέχρι θανάτου βασανιστήρια ή αγχόνες που τα δοκίμασαν όλα οι ήρωες του Παλαιχωρίου Νίκος Γεωργίου, Μιχαλάκης Καραολής, Πολύκαρπος Γιωρκάτζης και τόσο άλλοι.

Οι Άγγλοι στην Κύπρο δεν είχαν να πολεμήσουν μόνον με την ΕΟΚΑ αλλά με όλο το λαό που εκδήλωνε την ψυχική του αντίσταση στους τοίχους και στους δρόμους με συνθήματα και ελληνικές σημαίες σε πανύψηλα δέντρα. Οι αγωνιστές έστησαν το τελευταίο έπος των Ελλήνων, ο αγώνας τους ήταν οικουμενικός. Εδώ κτυπούσε το '55 η καρδιά της Ελλάδας και απέδειξαν οι Έλληνες αυτού εδώ του τόπου πως συνεχίζουν το πνεύμα των προγόνων τους. Η δύναμη των όπλων δεν μπορούσε να επιβληθεί στην ιδέα της ελευθερίας. Η ΕΟΚΑ κέρδισε τη μάχη της ψυχής. Η νίκη της ήταν ηθική.

Ο Κυριάκος Μάτσης την πίστη του αυτή στην ελευθερία την οραματίστηκε έφηβος, τη διακήρυξε φοιτητής, τη δαχτυλόδειχνε στους βασανιστές του στον τοίχο της Ομορφίτας, την κυνήγησε στα βουνά και στις πεδιάδες, στα χωριά και στις πόλεις, τέλος έδωσε για χάρη της και τη ζωή του. Ας ακούσουμε τα ίδια του τα λόγια: "έκλεξε όσον ημπορείς τον τρόπον του θανάτου σου. Ένας ωραίος θάνατος είναι η ευγενεστέρα πράξη της ζωής". "Ο θάνατος πρέπει να 'ναι συνειδητός. Όχι περιττούς και τυχαίους θανάτους".

"Η ζωή είναι πολύτιμη" και έχει μεγάλη σημασία τούτο, γιατί ενώ τη θεωρούσε πολύτιμη, ήταν νέος, εν τούτοις δε δίστασε να τη χαρίσει στην πατρίδα. Τόσο το μεγαλείο του ήρωα.

Έτσι οι Άγγλοι έμαθαν το Μάτση, η Κύπρος το Παλαιχώρι και οι νεότεροι απ' εδώ θα παίρνουν μαθήματα ελευθερίας, γιατί εδώ όπως θα έλεγε ο ποιητής στάθηκε ολόρθη σε όλο της το μεγαλείο.

Στο Παλαιχώρι είναι το μνημείο της ηρωίδας μάνας που πρέπει να προσκυνούμε όλοι για να πληρώνουμε ελάχιστο φόρο τιμής σ' αυτή που έδωσε τα σπλάχνα της.

Η επιβίωση του Ελληνισμού οφείλεται στο γεγονός ότι οι Έλληνες έθεσαν την ευτυχία στη ζωή τους πιο πάνω από τον ευδαιμονισμό και τις υλικές απολαύσεις. Είχαν πάντοτε υψηλά ιδανικά. Τα λόγια του αγωνιστή του '21 Κανέλλου Δεληγιάννη είναι πολύ επίκαιρα και θα πρέπει να μας προβληματίσουν: "Τι μας ωφελεί τόση ευδαιμονία, όταν στενάζει το έθνος μας;"

Λαμπρό παράδειγμα ο Κυριάκος Μάτσης, που ο αγώνας του ήταν για την αρετή και όχι για τα χρήματα. Ένας αγωνιστής της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας, ένας αγωνιστής με πανανθρώπινα οράματα. "Ένας λεβέντης", όπως τον θέλει ο λαός μας. Ο λαός μας πρέπει να βρει το δρόμο του, τη γνήσια ελληνική ιστορική του παράδοση. Η ζωή έχει νόημα, όταν έχουμε ιδανικά, γιατί το ιδανικό είναι άθλημα ηθικό. Γι' αυτό αγωνίζονται οι άριστοι και οι εκλεκτοί.

Ο αγώνας του '55 ήταν δίκαιος, ήταν αγώνας ελευθερίας. Οι θυσίες όμως τόσων ηρώων παζαρεύτηκαν από τους εμπόρους των λαών στο τραπέζι της πολιτικής και τελικά μας επεβλήθη η "Ανεξαρτησία". *αντί η ένωση για την σωσίαν ήρνε, ο Αγώνας και θυσιάσθηκαν τόσα ισημερινά, κι αναρ' εβ' α' του ο Κύπρ. 14/6/55*

Σήμερα που η μισή πατρίδα μας στενάζει κάτω από την μπότα του Ατίλα και είναι ορατός ο κίνδυνος του εθνικού και φυσικού αφανισμού μας, ας καίει στα στήθια μας η φλόγα που άναψαν τα παλικάρια της ΕΟΚΑ, γιατί είναι η μόνη που μπορεί να μας χαρίσει την ελευθερία.

Η δική τους θυσία να μας καθοδηγεί στο δρόμο του Χρέους, ενός χρέους ακατάλυτου γι' αυτούς που οραματίστηκαν μια Κύπρο ελεύθερη, γι' αυτούς που έπεσαν για τη Δικαιοσύνη και την Τιμή.

Αγαπητοί μου,

Βρισκόμαστε στην πιο τραγική στιγμή της Ιστορίας μας, ο εσωικισμός και η αλλοίωση του δημοκρατικού μας προσώπου, η καταστροφή - η ανεξέτητη καταστροφή - της κοινοπολιτικής μας ηγεμονίας, η άρνηση του Νλεκτάς να δώσει στοιχεία για τους αγροτικούς μας, η ανένδοτη στάση της Αγκυρας που έχει χάσει κάθε ίχνος ηρωϊσμού, ώστε γάρχεται στο σπίτι μας, να παραβιάζει τον εθνικό και διεθνικό χώρο της Κώσου, η μαλακότητα των ανθρωπώνων διανοητών, μας οδηγούν βαθιά. Τραυματίσαν θανάσιμα την Κώσο. Κι όπως οι κοινοπολιτικοί μας βάζουν στην ίδια φοίρα.

Προσπαθούμε να τιμωρήσουμε τον ανδράδη γαβ, που οπύλα μέτρον προσβάλλει. Στην ίδια φοίρα ο βάνουος μαλακτητήης, ο Αττί-γας, κι ο μαλακλυμένος γαβς. Έλληνες και Έλληνίδες, Αόρο, αν ωισλέγουμε στα ιδανικά

της Ηγεμονίας και της Δικαιοσύνης, κι αν
 αγωνισθείτε θυσιαστικά στη υπηρεσία μας
 και σωφροσύνης, αν έχετε στρατητούμε
 σε ένα αγία και βίωμα, αν ανυψώτε ως
 εις ανδρικός με πρότυπα τους ήρωές
 μας, ίσως περάσετε με επιτυχία.

Τότε σίγουρα ο Κυρίακος Μάτσος θα
 χαροχیزήσει γιατί και το χαρόμερό του
 θα βιωθεί στη κίερα οδόνηρη.

Κυρίακος Μάτσος